

IVO POSPÍŠIL

NEDOŽITÉ OSMDESÁTINY VLASTY VLAŠÍNOVÉ

Na rozdíl od některých pražských rusistů se nedomnívám, že nynější český obraz ruské literatury se zásadně liší do toho, co jsme jako ruskou literaturu vnímali od 20. do konce 80. let minulého století: jinak řečeno, nedomnívám se, že bychom se měli radikálně odstříhnout od českých rusistických tradic, byť na některé můžeme dnes pohlížet všelijak. V tom však buďme raději tolerantní anebo aspoň zdrženliví. Spíše bych sázel na návaznost, propojenost a schopnost naslouchat, na mezigenerační navazování – méně na ignoranci; smutné je to, že často rádi nevidíme právě to, co vzniká nikoli v Berkeley, ale v sousední pracovně.

Brněnská rusistika měla štěstí i smůlu zároveň: měla osobnosti, ale spíkl se proti ní osud v podobě předčasných odchodů jejích čelných představitelů – doc. Jaroslava Buriana a doc. Jaroslava Mandáta.

Tragický osud stihl i doc. PhDr. Vlastu Vlašínovou, CSc. (roz. Tomanovou, 21. 5. 1925 – 29. 5. 1977), která odešla ze života dobrovolně v pro ni bezvýchodné životní situaci, paradoxně v době, kdy začala syntetizovat své přístupy k ruské literatuře. Její práce byla vskutku akademická i v oné často chladné strnulosti a až pozitivistické pečlivosti a faktografické akribii. Tato dáma české rusistiky zanechala po sobě řadu objevených studií a dvě knihy reflektující její práci o dvou autorech, kteří – z odstupe času – jeví se mi jako emblém jejího života: novoromantického spravedlivce ukrajinského původu V. G. Korolenka (*Česká recepce V. G. Korolenka*, 1975) a satirika groteskního a absurdního založení M. J. Saltykova-Ščedrina, buřiče i carského úředníka, který bytostně trpěl odpudivou společenskou realitou a unikal jí do poloh fantazie, aby v ní utonul (*Satira okřídlená fantazií*, 1975). Zejména ti, kteří se budou chtít vyznat v určitých obdobích česko-ruských literárních vztahů, práce V. Vlašínové nemožou obejít.

Doménou rusistických studií Vlasty Vlašínové byly česko-ruské vztahy; z této oblasti také dávala diplomové a ročníkové práce, byla ve vedení takových prací, pokud vím (neměl jsem to štěstí, neučila mě), velmi pečlivá až pedantická, dbala o faktografickou přesnost, ale dokázala také vidět souvislosti. Byla přísná, někdy – jak se nám tehdy mladým zdálo – až upjatá – to mělo někdy vliv na to, že ji lidé chápali jako až příliš chladnou a do sebe uzavřenou – ale byla to pravda jen zčásti, a čím člověk žije déle, tím více rozumí této uzavřenosti, diskretnosti a nacházení pomocné ruky na konci vlastního ramene, možná i razantnímu řešení vlastního života.

Když jsme na počátku třetího tisíciletí psali Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů, které náš brněnský slavistický kolektiv dokončoval v roce 2001, musel jsem úporně myslet na další práci Vlasty Vlašínové a jejího kolegy, rusisty, ukrajinisty a polonisty Mečislava Krhouna – je to dnes již zapomenutý *Malý slovník ruských spisovatelů* (2 díly, Brno 1970) a také na v podstatě zlou kritickou odezvu, které se dílu jinde dostalo: maně jsem si musel vzpomenout na „shovívavé“ dopisy J. Kvapila autoru prvních českých dějin ruské literatury (byť uřednických), moravskému venkovskému faráři Aloisi Augustinu Vrzalovi, nebo na povýšenou stať J. Heiden-

reicha-Dolanského Ruská literatura v pokřiveném zrcadle, recenzi Vrzalových Přehledných dějin nové literatury ruské (1926).

Je škoda, že se o díle Vlasty Vlašínové v zatím posledním svazku Slavica na Masarykově univerzitě v Brně (1993) dovídáme tak málo – vůbec na proporce v takových důležitých kompendiích si musíme dávat pozor, neboť až příliš radikálně podléhají dobovým výkyvům a tlakům. Neměli to brněnští rusisté – a nemají – lehké. Jsem spíše teoretik, ale vím, že teorie je sice efektivní, ale že tyto přísně až strnule historicky ukotvené práce mají tvář v tvář kose času jednu výhodu: obsahují materiál a jeho střízlivý výklad nepodléhající módním vlnám.